

Tre generationers misslyckanden¹

Av psykolog Sigurd Dvoretzky, Göteborg

Gustav Jonsson är sedan starten år 1947 chefsläkare på Barnbyn Skå. Det är ett "barnhem för nervösa och psykopatiska barn" och drivs av Stockholms stads barnavårdsnämnd. Dit kommer framför allt barn i skolåldern med utlevelse- (acting out) symtom av typ primär karaktärsstörning. De har i allmänhet under lång tid haft anpassnings-svårigheter. En undersökning visade således, att av 100 barn, som remitterats till Skå, hade 75 stulit, 67 skolkat och 80 visat grav aggressivitet mot skolkamrater och vuxna. Flera hade samtliga dessa symtom. Före Skå-placeringen har barnen upplevt flera miljöbyten. Inga barn placeras nämligen direkt på Skå, om de inte kan vistas i sina egna hem. Man gör då först försök med placering i fosterhem och sedan ev. på barnhem. Av de barn, som kom till Skå under perioden 1948—57 hade således 25 % kommit från andra institutioner, t. ex. barnpsykiatriska kliniker. För åren 1955—59 var motsvarande siffra 60 %. Det är således en ur flera synpunkter negativt kvalificerad grupp, som remitteras till Skå.

Jonsson har även studerat Skå-barnens föräldrar och bl. a. funnit, att av 200 endast 10 % var villiga att samarbeta med institutionen, medan mer än 60 % måste övertalas att låta barnen komma till Skå för behandling. Föräldrarnas misstänksamhet mot denna institution var inte någon isolerad företeelse utan en del av deras allmänna avoghet mot samhället. Man kan alltså påstå, att även Skå-föräldrarna utgör en negativt selekterad grupp.

Undersökningens syfte

Undersökningen har flera målsättningar. Jonsson konstaterar således liksom många andra forskare,

att kriminaliteten i västerlandet ökar parallellt med den stigande materiella standarden. Han vill bl. a. studera, hur mycket kriminaliteten ökat i ett bestämt material. Ökningen kan knappast bero på att människans biologiska utrustning ändrats utan bör rimligen sammanhånga med sociala faktorer. Jonsson vill därför undersöka vad han kallar det sociala arvet dvs den miljö, som Skå-pojken, hans föräldrar, far- och morföräldrar vuxit upp i. Han presenterar härvid en 3-fasteori, som innebär, att Skå-barnens föräldrar haft en tråkig barndom, som vuxna misslyckats med att skapa sig en social position och som följd av detta blivit missnöjda och isolerat sig. De antas sedan föra över sina egna negativa erfarenheter av samhället på barnen. Jonsson vill studera den brottslige pojken (här = Skå-pojken) som en del i en familj. Det innebär, att studiet av hans personlighet och biologiska utrustning kommer något i skymundan, inte därför att dessa faktorer har ringa betydelse för pojkens anpassning utan därför att det är omöjligt att studera samtliga faktorer, som orsakar brottsligt beteende. Jonsson har då valt att studera det sociala arvets betydelse.

Ytterligare några målsättningar kan nämnas. Jonsson har under mer än 20 år studerat Skå-barnen och deras föräldrar men utan att tidigare ha haft tillgång till någon kontrollgrupp. I avhandlingen jämför han Skå-gruppen med en slumpvis utvald grupp från Stockholm (se under material). — Han vill inte endast studera den faktiska frekvensen brott i en viss grupp utan även orsakerna till brottsligheten. Han framför härvid teorin om en kumulativ-imitativ process. Det innebär, att barnen tar efter föräldrarnas beteenden och dessutom, att den sociala situationen försämras jämfört med tidigare generationer. — Slutligen har Jonsson mer specificerade hypoteser, som han prövar på Skå-

¹) GUSTAV JONSSON: *Delinquent boys, their parents and grandparents*. Munksgaard, 1967, 264 sidor.

gruppen och kontrollgruppen under tre generationer. Han jämför dem t. ex. i fråga om förekomsten av fysiska och mentala sjukdomar, alkoholmissbruk och graden av äktenskaplig lycka och har hypotesen, att det i dessa avseenden bör vara sämre bestämt i Skå-gruppen. Brottslighet och social missanpassning av annan art antas alltså inte bero på någon enstaka faktor utan på flera samverkande.

Material

Jonsson gör jämförelser mellan två grupper. Den brottsliga gruppen definieras som pojkar intagna på Skå under tiden sommaren 1947—hösten 1961 (300 stycken), dessas föräldrar, far- och morföräldrar. Pojkarna var vid ankomsten till Skå 7—15 år. Av dessa studerades 100 pojkar ingående. De kom till Skå under tiden januari 1955—augusti 1961. Den icke brottsliga gruppen består av 222 slumpvis utvalda Stockholmspojkar i åldrarna 7—16½ år, dessas föräldrar, far- och morföräldrar. (Denna undersökningsdel har publicerats år 1964 under titeln 222 Stockholmspojkar.)

Metoder

En undersökning av det slag, som Jonsson utfört, erbjuder stora metodiska svårigheter. Brottslighet och andra former av missanpassning orsakas av många samverkande faktorer. Man kan inte, som vid laboratorieexperiment, kontrollera och successivt variera en faktor i taget. Jonsson framhåller även flerfaldiga gånger, att resultaten innehåller många osäkra moment.

Undersökningen har huvudsakligen skett via intervjuer. Denna metod har naturligtvis flera felkällor. Det kan t. ex. vara svårt att i vissa fall tolka och kategorisera svaren; svar på affektladdade områden kan mer eller mindre medvetet friseras. Ändå är nog intervjumetoden, i den form som Jonsson använt den, en mycket god informationskälla. Man har vid intervjun bättre än vid någon annan metod tillfälle att studera den svarandes reaktioner; man kan ställa samma fråga vid olika tillfällen och notera ev. inkonsekvenser och närmare studera bakgrunden här till etc.

Intervjuerna har i förekommande fall kompletterats med uppgifter ur olika register. Det bör be-

tonas, att även dessa data har felkällor. Inte alla brottslingar förekommer i polisregistret; man kan missbruka sprit utan att finnas i nykterhetsnämndens register. Dylika uppgifter har i Jonssons undersökning framför allt tjänat som bakgrundsdata till attitydfrågor. Hur har t.ex. hustrun upplevt mannens spritmissbruk; hur har föräldrarna reagerat inför far- eller morföräldrarnas brottslighet etc.?

Man har använt en kombination av strukturerade och ostrukturerade frågor. Vid de senare har den intervjuade fritt fått berätta om olika företeelser t. ex. barnens snatterier. I många fall har man redan då kunnat placera in svaren i de uppgjorda kategorierna. I andra fall har man ställt mer strukturerade frågor, som möjliggjort en sådan inplacering. Tyvärr har författaren inte konsekvent givit exempel på kategorier i intervjuschemat utan ofta hänvisat till boken 222 Stockholmspojkar, där man finner ett utförligare schema. Man får därigenom ingen fullständig bild av hur omsorgsfullt detta är genomtänkt.

Intervjufrågorna gäller tre parter i undersökningen — mor, far och son. Varje pojke har dessutom genomgått ett intelligenstag (Terman-Merrill) och tre personlighetstest (Rorschach, Draw-a-Man och Sentence completion). Åtminstone en i forskningslaget har gjort hembesök och intervjuat en av föräldrarna eller båda.

Intervjuformuläret omfattar fyra delar. Den första gäller pojken — hans utveckling från födseln och till undersökningstillfället. Man ville framför allt ha reda på hur föräldrarna, speciellt modern, uppfattar honom. De båda följande delarna i formuläret rör faderns och moderns utveckling, inkluderande den fostran de fått och deras inställning till denna. Den fjärde delen gäller familjens aktuella situation och föräldrarnas relationer till varandra.

Resultat

Resultaten är uppdelade i tre avdelningar, sådana som gäller a) far- och morföräldrarna, b) föräldrarna och c) pojkarna. Här skall endast nämnas några resultat, som utvisar särskilt markanta skillnader mellan jämförelsegrupperna.

a) far- och morföräldrarna

I Skå-gruppen har den ekonomiska standarden varit lägre. Av Skå-pojkarnas far- och morföräldrar var det således 30—35 % mot 15—20 % i jämförelsegruppen, som tillhörde grupperna "inget stadigvarande arbete" och "oskolade arbetare." Den lägre ekonomiska standarden i Skå-gruppen kan sammanhånga med att frekvensen kroppsliga och mentala sjukdomar var större än i kontrollgruppen. Relationerna mellan makarna i Skå-gruppen har varit klart sämre liksom även den känslomässiga kontakten mellan Skå-föräldrarna och deras föräldrar. Frekvensen splittrade far- och morföräldrahem är större i Skå-gruppen än i kontrollgruppen. Skå-föräldrarna kommer alltså från betydligt sämre hem än föräldrarna i jämförelsegruppen. Dessa upplysningar har huvudsakligen lämnats av Skå-pojkarnas mödrar. Svaren kan därför tänkas vara färgade t.ex. av hat mot föräldrarna. Ibland är svaren ofullständiga. Jonsson varnar också för att dra vittgående slutsatser av just denna del av undersökningen. De exempel, som här nämnts, har dock rört sådana förhållanden, där det blivit mycket klara skillnader mellan jämförelsegrupperna.

b) föräldrarna

Skå-pojkarnas fäder har lägre utbildning, är oftare kriminaliserade och alkoholmissbrukare och har oftare fysiska och mentala sjukdomar än fäderna i kontrollgruppen. Skå-pojkarnas föräldrar har alltså haft en svårare uppväxttid i materiellt och psykologiskt avseende än föräldrarna i kontrollgruppen, och de har som vuxna oftare misslyckats socialt än dessa, redan innan deras barn föddes. Jonsson säger, att Skå-föräldrarna är mer frustrerade, redan före pojken födelse och alldeles oberoende av denna händelse.

Man kan alltså anta, att giftermål och barnafödande för Skå-föräldrarna framstått som något av en olycka. Detta bekräftas också av flera svar på intervjufrågorna. Skå-föräldrarna var således betydligt oftare än föräldrarna i jämförelsegruppen negativa, när det konstaterades, att modern väntade barn och när pojken sedan föddes. Modern uppfattade skötseln av spädbarnet som en börda och en olycka. Bidragande orsaker till Skå-föräldrarnas

reaktioner härvidlag kan ha varit deras ungdom samt den omständigheten, att pojken oftare än i jämförelsegruppen fötts utom äktenskapet.

Skilsmässofrekvensen var betydligt högre i Skå-gruppen, skilsmässan varade längre och pojkarna placerades oftare än i jämförelsegruppen på barnhem under denna tid. Skilsmässa från mödrarna behöver dock inte medföra ökad risk för missanpassning enligt vad man funnit i kontrollgruppen. Skilsmässan från fadern har i litteraturen ägnats betydligt mindre uppmärksamhet än skilsmässan från modern. Jonsson fann, att 75 % av Skå-pojkarna mot endast 17 % i jämförelsegruppen skilts från fadern i åldern 0—6 år. Skå-pojkarna har dessutom betydligt oftare upplevt många skiften av "fäder". "Fäder" kan innebära tillfällig styvfar, fästman etc. Inte heller tidig skilsmässa från fadern behöver leda till missanpassning enligt resultat i kontrollgruppen.

Resultaten av jämförelserna mellan uppfostringsmetoderna är svårtolkade utom på en punkt. Fäderna i Skå-gruppen var oftare än i jämförelsegruppen auktoritära och använde sig oftare av kroppssaga gentemot sonen.

Den materiella standarden var definitivt lägre i Skå-gruppen. Som mått på detta hade man familjens inkomst respektive erhållen socialhjälp. Skå-föräldrarna betraktade sig betydligt oftare än föräldrarna i jämförelsegruppen som fattiga. De levde visserligen inte i någon direkt slum men var oftare än kontrollgruppen trångbodda och vantrivdes med omgivningen.

Skå-föräldrarna isolerade sig betydligt oftare gentemot släktingar, vänner och bekanta och var misstänksamma mot dessa, och de deltog betydligt mer sällan än jämförelsegruppen i någon föreningsverksamhet.

Det var även större slitningar inom Skå-familjerna än inom kontrollgruppen. Skilsmässofrekvensen var således större, och disharmonin var större i de äktenskap, som inte ledde till skilsmässa. Slitningarna gällde t. ex principerna för barnuppfostran.

Jonsson undersökte frågan om skilsmässan mer detaljerat. Han fann, att den största skillnaden mellan jämförelsegrupperna inte gällde skilsmässofrekvensen utan utvecklingen efter skilsmässan. Det

var således betydligt ovanligare, att Skå-pojkarnas mödrar gifte om sig än vad fallet var med mödrarna i kontrollgruppen. Skå-pojkarna fick alltså betydligt oftare växa upp utan fadersersättare och hos en ensam mor. Skå-mödrarna födde ofta ett utom-äktenskapligt barn och ville inte legalisera detta genom giftermål med barnets far. Efter föräldrarnas skilsmässa hade Skå-pojkarna betydligt mer sällan än pojarna i jämförelsegruppen kontakt med sin far. Frånvaron av en far innebar inte endast en psykologisk utan även en ekonomisk bristsituation. Det var således mycket vanligare, att Skå-mödrarna anlidade socialhjälp efter skilsmässan än att mödrar i jämförelsegruppen gjorde detta i motsvarande situation.

Man finner ofta uppgiften i litteraturen om att ungdomsbrottslingars mödrar yrkesarbetat och lämnat barnen vind för våg. Yrkesarbete utom hemmet var dock inte vanligare bland Skå-mödrarna än bland jämförelsegruppens.

I de Skå-hem, där både mor och far finns, var det vanligare än i jämförelsegruppen, att modern var den, som fattade beslut enligt vad både modern och fadern uppgav under intervjun. Enligt vissa svar på ett av personlighetstesten hade dock Skå-pojkarna en annan uppfattning. Här kan möjligen endast en skenbar motsättning mellan resultaten föreligga. Det kan röra sig om ett önsketänkande från pojkarnas sida.

I kontrollgruppen svarade man oftast, att pojken liknar båda föräldrarna till sättet och att han tar efter båda föräldrarna i sitt beteende. I Skå-gruppen sade de flesta mödrar, att pojken är mammas pojke men att han mest tar efter sin far. Man studerade de mödrar närmare, som sagt, att pojken liknar båda föräldrarna eller att han mest liknar sin far. Hälften av dessa mödrar i Skå-gruppen sade, att detta fyller dem med ängslan och bitterhet. I kontrollgruppen förekom detta svar ytterst sällan (hos endast 3 %). Man kan tolka detta som tecken på att många Skå-mödrar överför sina negativa känslor gentemot pojkens far på pojken själv.

c) pojken

Man studerade pojkens fysiska och mentala tillstånd framför allt i syfte att ta reda på om defek-

ter på dessa områden utgjort ett handikapp i hans sociala anpassning.

Det blev ytterst få skillnader mellan Skå-pojkarnas och jämförelsegruppens fysiska tillstånd, t. ex. i fråga om komplikationer vid födseln, födelsevikt, förekomst av hjärnskador (men man hade inte tillgång till EEG-undersökning) eller beträffande allmäntillstånd.

Däremot blev det skillnader till Skå-pojkarnas nackdel när man undersökte psykosomatiska besvär t. ex. enures, enkopres, tics, nagelbitning, tum-sugning och stamning.

Läs- och skrivsvårigheter var enligt både föräldrarnas och lärarnas utsago ungefär dubbelt så vanliga i Skå-gruppen som i kontrollgruppen.

Enligt intelligenstest var Skå-pojkarna genomsnittligt lägre begåvade än pojarna i kontrollgruppen, men det är osäkert, om här föreligger en verklig skillnad eller om den beror på negativa faktorer i Skå-pojkarnas miljö, oförmåga att på grund av nervösa besvär kunna använda begåvningen etc.

Skå-pojkarnas skolresultat var klart sämre än jämförelsegruppens. Knappt någon av Skå-pojkarna gick således i högre skola än folkskola, och endast hälften hade gått i normalklass. Mer än 80 % hade skolkat, vanligen under lång tid mot endast 3 % i jämförelsegruppen.

Över 40 % av Skå-pojkarna beskrivs både av föräldrar och lärare som översittare mot skolkamraterna, men samtidigt betecknas var tredje av dessa översittare även som hackkyckling.

Sammanfattning

Resultaten bekräftar flera av de uppställda hypoteserna bl. a. den om det sociala arvet. Skå-pojkarnas föräldrar har fått uppleva en tråkig barndom och under uppväxttiden varit utsatta för ungefär samma prövningar som de utsätter sina pojkar för. Det blir alltså en social och psykologisk frustration, som drabbar tre generationer. Det blir även en tendens till ackumulation. Det sociala arvet förs vidare från en generation till nästa men situationen förvärras dessutom. Skå-pojkarnas föräldrar har således misslyckats i högre grad än sina föräldrar, och Skå-pojkarna själva har visat fler och grövre symptom på missanpassning, åtminstone i tidig ålder än

vad fallet varit med deras föräldrar. Denna tendens till ackumulation sammanhänger enligt Jonsson med att ju mer komplicerat samhället blir, desto mer kommer de avvikande människornas brister att framträda.

Undersökningen har varit av pragmatisk karaktär. Jonsson har alltså utgått från sådana teorier, som kan ge ledning vid behandling och ännu hellre vid förhindrande av brottslighet. Resultaten ger en del ledtrådar i denna riktning. Undersökningen visar således, att det inte räcker med endast yttre socialhjälp, t. ex. i form av pengar. Människor, som i överflödssamhället har svårt att klara sig, speciellt om dessa svårigheter varar under längre tid, uppvisar troligen brister av psykologisk art. De sociala hjälpåtgärderna måste i sådana fall kombineras med psykologisk hjälp. Man måste även vara beredd på att dessa människor inte vill ta emot hjälp, därför att de är misstänksamma mot samhället. Undersökningsresultaten pekar även på vikten av att observera tidiga tecken på vanart och kriminalitet t. ex. långvarigt skolk.

Några kommentarer

Även om en undersökning av detta slag måste ge osäkra resultat på flera punkter är det dock mycket viktigt, att den utförts. Den berikar vår kunskap om det komplicerade sammanhanget bakom sociala misslyckanden, och den ger uppslag till fortsatta punktundersökningar.

Jonsson förebådar publicering av undersökningar rörande Skå-pojkarnas personlighet. Man väntar med spänning på denna. I avhandlingen har han ju huvudsakligen studerat Skå-pojkarnas föräldrar. Likaså önskar man en översättning av avhandlingen till svenska och publicering av resultaten i denna och i 222 Stockholms-pojkar i förkortad form. Båda dessa böcker har ju mycket stort allmänt intresse och borde spridas till en större krets av fack- och lekmän än vad fallet nu kan bli.

Uttrycket "socialt arv" innebär naturligtvis inte något oveckligt och ödesdigert, något som utesluter behandlingsförsök. Jonsson ger ju också exempel på hur behandling av personer med anpassningsbesvär kan ske. Här följer ytterligare exempel på behandlingsmetoder och dessutom några reflek-

tioner angående möjligheterna att förhindra socialt beteende.

Beskrivningen av behandlingsmetoderna måste av utrymmesskäl bli schematisk och summarisk, och den poängterar endast några drag hos de olika metoderna. Det är angeläget att betona, att det ofta finns större likheter än skillnader mellan dem och att skillnaderna inte alltid är liktydiga med motsättningar utan även kan innebära komplettering. Vidare kan en terapeut, som så att säga officiellt ansluter sig till en viss "skola" i sitt praktiska arbete hämta idéer även från andra riktningar. Ännu ett påpekande. Terapeuten och klienten kan uppfatta behandlingsmetoden på olika sätt. Medan terapeuten t. ex. tror sig använda en passiv, tillåtande (permissive) metod, kan klienten uppfatta metoden som dominerande och auktoritär.

Man kan indela behandlingsmetoder efter *yttre kriterier* och utgå från vem, som utför behandlingen, vilken yttre kategori metoden hänförs till samt var behandlingen sker.

Behandlingen kan utföras av olika *yrkeskategorier*, t. ex. av läkare, psykologer, lärare, terapeuter, präster eller socialarbetare. Vanligen sker ett samarbete mellan dem, även om en så att säga håller i behandlingen. Även om de inte arbetar i direkt kontakt med varandra, har de ofta var för sig sökt behandla klienten. När man får hand om en klient, är det ofta värdefullt att ta reda på vilka, som tidigare varit inkopplade på behandlingen.

Behandlingen kan ske via olika *medier* — mediciner, samtal, bostadsbidrag, skol- eller klassbyte etc. I regel blir klienter föremål för behandling och åtgärder av många slag. Det är värt att notera, att Jonsson inte anser yttre hjälp vara tillfyllest för Skå-familjernas del. Den måste kombineras med en behandling, som leder till attitydförändringar hos dem.

Behandlingen kan ske på olika *platser*, t. ex. medan klienten är i sitt biologiska hem, i fosterhem, på sluten institution av typ barnhem, ungdomsvårdsskola eller fängelse. Man kan även skilja mellan poliklinisk och institutionell behandling. En sådan indelning kan ha sin betydelse, därför att behandlingens målsättning och innehåll påverkas av sådana yttre betingelser. På en institution har

man t. ex. större möjligheter att följa klienten under längre tid på dygnet än på en poliklinik, medan man vid den sistnämnda behandlingen bättre kan studera hans förmåga att klara anpassningen ute i samhället.

Man kan även använda en mer *psykologisk inledningsgrund* och t. ex. utgå från den process, som sker under behandlingen och från den teori, som ligger till grund för behandlingen. Det är åter skäl att betona, att terapin brukar innefatta en samordning mellan olika metoder. Här följer exempel på några terapimetoder.

En riktning utgår från *den klassiska betingningsläran*, sådan den utformats av Pavlov och hans efterföljare. Enligt den gäller det att betinga in vissa reaktioner hos klienten. Det kan t. ex. ske genom att skapa fasta arbetsvanor, som kan hjälpa dem med stort arbetsmotstånd att komma igång med sitt arbete. Ibland innebär denna metod, att man ombetingar klientens reaktioner. Klienter, som t.ex. är misstänksamma till överdrift, söker man få att reagera mer neutralt, mindre affektbetonat genom att vänja dem vid att först tänka efter, om omgivningens yttranden eller miner verkligen var avsedda mot dem, innan de reagerar med någon yttre handling.

Nära sammankopplad med betingningsmetoden är den, som hämtar stoff från inlärningspsykologins rön om verkan av *beröm och straff*. Talrika experiment har således visat, att beröm i regel har starkare effekt än straff, om man vill få människor att anamma vissa och undvika andra beteenden både på kort och i synnerhet på lång sikt. Många klienter är hemifrån endast vana vid straff eller hot om straff men har aldrig fått beröm. Behandlingen för deras del består i att man söker finna områden, som man kan ge dem beröm på. Det är viktigt, att berömmet är sakligt motiverat. Det innebär inte, att de inte får ta konsekvenserna av sina negativa handlingar, men ev. straff är objektiva och kommer som en naturlig konsekvens av handlingen och står i rimlig proportion till denna. Viktigare är detta dock, att man hjälper klienten att lära in reaktioner, som gör, att han undviker beteenden, som medför straff. Han har ofta saknat sådan vägledning i sitt hem.

Den avreagerande, katarktiska behandlingen tillämpas i synnerhet på klienter, som tidigare inte vågat eller kunnat tala med någon om sina problem. De behöver få tala ut eller visa sina känslor i handling. Denna terapiform missuppfattas ofta av utomstående. De tror, att den innebär, att klienten får göra som han vill och att terapeuten stryker honom medhårs, håller med om allt han säger eller gör. I själva verket används denna metod endast som inledning till en mer konstruktiv fas. Så länge klienten är full av t. ex. bitterhet mot föräldrar och andra auktoriteter, kan man inte få honom att uppleva sin situation på ett nyanserat sätt. Han måste först få avreagera denna bitterhet mot terapeuten. Denne förstår, att bitterheten egentligen är riktad mot andra personer, som klienten inte vågat eller kunnat visa sina känslor emot. Först så småningom kan man ev. få honom att även se motiven för andras reaktioner.

Miljöterapi i psykologisk mening innebär inte endast att klienten i yttre avseende överförs från en ort till en annan, t. ex. från det biologiska hemmet till fosterhem eller till ett barnhem. Det väsentliga i miljöterapi är, att klienten kommer till en plats med människor, som har en ny inställning till honom, där t. ex. moraliserande ersätts med sökande efter orsaken till hans avvikande beteende, där över-sitteri ersätts av en mer demokratisk och positiv grundsyn.

Många klienter har dåligt självförtroende. En del visar detta genom att aldrig våga ta något initiativ. De ger upp på förhand. Andra slår över åt andra hållet och spelar tuffa, är uppkäftiga, stjälar för att hävda sig etc. En *stödjande* terapi går ut på att ge klienterna en sund självkänsla, uppmuntra deras verkliga talanger och göra de negativa reaktionerna obehövliga som medel till självhävdelse.

En *återuppfostrande (re-educativ)* behandling används ofta för två grupper. Den ena består av dem, som aldrig fått uppleva några fasta gränser. (I många fall kan man snarare tala om en uppfostrande än en återuppfostrande behandling.) Bristen på normer kan sammanhånga med att ingen brytt sig om dem eller att de till följd av sin envishet genomdrivit sin vilja gentemot föräldrarna. De kan även ha vuxit upp i ett asocialt samhälle och

i sådana fall kan man tala om behandlingen som återuppfostrande. Denna typ av klienter behöver någon, som kan sätta rimliga, sociala gränser för dem och sedan vågar stå för detta genom saklighet, inte genom våld eller hot.

Den andra gruppen består av de mycket impulsdrivna. Inte sällan rör det sig om människor med svårare eller lättare grader av hjärnskador. När de råkar i konflikt, reagerar de impulsivt — med stöld, aggressivitet, vagabondering etc. Deras återuppfostrande behandling innebär dels en ombetingning av reaktionerna men dels även ett skyddande av dem mot sådant, som lockar fram deras impulshandlingar. I denna grupp finns t. ex. sådana, som inte tål gnisslande ljud eller en stor anhopning av folk. Det retar deras hjärna så till den grad, att de blir utom sig och inte kan svara för sina handlingar. Vet man om detta, bör man försöka ta hänsyn därtill vid t. ex. val av arbetsplats för denna grupp. Inte sällan får den re-educativa behandlingen för dessa klienter kombineras med medicinsk behandling.

Om behandlingen skall bli framgångsrik eller ej beror emellertid inte enbart på den eller de metoder, som man använt. Här skall nämnas *några andra bidragande faktorer*.

Man måste ofta släppa klienten på ett alltför tidigt stadium därför att man inte har *möjlighet att följa honom under längre tid ute i samhället*. På Skå har man gjort försök att låta terapeuten flytta hem till familjen under en viss tid. Metoden har sin praktiska begränsning men förtjänar att prövas i större omfattning än vad som hittills skett. En variant av detta, som prövats under betydligt längre tid, är familjevårdsprincipen, då man låter klienten bo hos någon familj. Tillgången på t. ex. fosterhem är emellertid mindre nu än för 10—15 år sedan.

Behandlingens utfall beror även på möjligheterna till *preventiva åtgärder*. Ett dilemma uppstår i många fall mellan individens och familjens rätt att bestämma över sig själv och samhällets behov av förebyggande åtgärder. I många fall borde man kunna inskrida tidigare än vad som nu sker utan att det uppfattas som en negativ åtgärd. Den psykologiska hjälpen vid barnavårdscentralerna borde

ökas; lärare vid förskolor och skolor borde föra noggrannare observationer än nu av barns beteende; elever med skolsvårigheter borde få tidigare och mer adekvat hjälp än nu; skolskolk borde oftare uppmärksammas som ett alarmerande tecken; möjligheterna till omskolning av svårangepassade vuxna borde ökas etc.

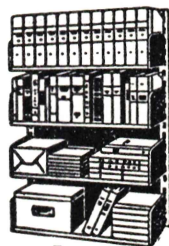
Behovet av *kontinuerlig utbildning* för alla, som arbetar inom människovårdande arbete, borde erkännas i större utsträckning än vad som nu sker. Det räcker inte med en viss grundutbildning, som kanske erhöles för 10 år sedan, inte heller med någon enstaka föreläsning i psykologi.

Forskningen borde intensifieras kring frågor, som rör t. ex. effekten av olika behandlingsmetoder. Dessa forskningsresultat måste även spridas ut från universitet och andra skolor till dem, som arbetar på fältet.

Speciellt *inflytelserika grupper* borde påverkas och upplysas. De, som på det centrala och kanske i ännu högre grad på det lokala planet har att bevilja anslag till t. ex. byggnader, material och tjänster inom vården av psykiskt avvikande människor, kan vara okunniga om vad denna vård kräver och syftar till. Genom kombination av okunighet och stort inflytande i ekonomiska frågor kan de stoppa även mycket angelägna projekt.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Försäljningsavd.:

KARLAV. 89 - STOCKHOLM Ö
Tel. 67 36 50, 67 76 75, 67 76 81